Zijn de principes van de CLIL-aanpak ook effectief in te zetten voor Nederlandse taalverwerving in het voortgezet onderwijs?

Beantwoord door Elly Koutamanis en Sjerp van der Ploeg (kennismakelaars Kennisrotonde).

3 juli 2025

KR. 2591

Kort antwoord

Content and Language Integrated Learning (CLIL) verwijst naar didactische benaderingen waarin het leren van vakinhoud én het leren van een vreemde taal als doelen centraal staan, zoals in tweetalig onderwijs. CLIL kan met name bijdragen aan de woordenschatontwikkeling in een vreemde taal, maar het is niet bekend of het ook effectief kan worden ingezet in een eentalige benadering. Wel kent CLIL gezamenlijke wortels en overeenkomsten met aanpakken die taal en vakinhoud integreren in een eentalige benadering, zoals taalgericht vakonderwijs (TVO). De onderliggende principes van CLIL kunnen daarom aanknopingspunten bieden voor docenten om in Nederlandstalig onderwijs de taalontwikkeling van leerlingen te bevorderen.

Antwoord

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is een verzamelterm voor didactische benaderingen waarin zowel het leren van een vreemde (of tweede) taal als het leren van vakinhoud centraal staan (Van Beuningen et al., 2021). CLIL wordt in Nederland gebruikt in tweetalig onderwijs, maar overlapt qua uitgangspunten met eentalige benaderingen voor geïntegreerd taal- en vakonderwijs, zoals taalgericht vakonderwijs (TVO). Dit antwoord richt zich op de overlap tussen deze aanpakken en de effecten op de (vak)taalontwikkeling van leerlingen.

Integratie van taal en vakinhoud staat centraal bij CLIL en andere aanpakken

Het integreren van taalontwikkeling en kennisontwikkeling (vakinhoud) komt terug in verschillende didactische aanpakken, die gezamenlijke wortels hebben, maar verschillen in primaire focus en doelgroep (Van Beuningen et al., 2021; Van Haperen et al., z.d.; Hajer, 2018). Drie aanpakken die op basis van hun focus en doelgroep onderscheiden kunnen worden zijn Content and Language Integrated Learning (CLIL), taalgericht vakonderwijs (TVO; Hajer & Meestringa, 2020) en Content-Based Language Teaching (CBLT):

- CLIL is in Nederland bekend als didactiek in tweetalig onderwijs, waarbij een deel van de zaakvakken in het Engels gegeven wordt. Dit heeft een tweeledig doel: de taalvaardigheid van leerlingen in het Engels als vreemde taal bevorderen én leerlingen de vakinhoud aanleren. CLIL wordt in Nederland vaak ingezet om (veelal eentalige) vo-leerlingen extra uitdaging te bieden.

- TVO krijgt momenteel veel aandacht in het Nederlandse onderwijs en is in de eerste plaats gericht op het aanleren van vakinhoud, waarbij (vak)taal een belangrijke rol speelt. Net als bij CLIL worden er bij TVO zowel taaldoelen als inhoudelijke doelen gesteld, maar anders dan bij CLIL gebeurt dit in principe ten behoeve van de vakinhoudelijke kennisontwikkeling en niet de taalontwikkeling. TVO is van oorsprong gericht op het ondersteunen van tweedetaalleerders in Nederland, dus leerlingen met andere thuistalen dan het Nederlands (Hajer, 2018). Tegenwoordig wordt TVO echter breder toegepast voor leerlingen met verschillende (een- of meertalige) achtergronden (Hajer, 2018; zie ook Kareva & Echevarria, 2013).
- CBLT verwijst naar aanpakken waarbij vakinhoud gebruikt wordt als middel om een tweede of vreemde taal te leren. Vakinhoud wordt dan gebruikt om een betekenisvolle context te verschaffen voor het leren van een taal.

In de praktijk worden verschillende termen voor vormen van geïntegreerd taal- en vakonderwijs soms door elkaar gebruikt (zie bijv. Morton, 2018).

Principes voor effectieve CLIL-didactiek overlappen met pijlers TVO

Hoewel focus en doelgroepen verschillen, zijn er belangrijke overeenkomsten in de uitgangspunten van de onderscheiden aanpakken. Deze uitgangspunten zijn niet uitsluitend van toepassing op eerste- of tweedetaalverwervingsprocessen en kunnen daarom in zowel eentalige als tweetalige benaderingen toegepast worden. Zo hebben Van Beuningen en collega's (2021) zes principes geformuleerd voor effectieve CLIL-didactiek, gebaseerd op literatuuronderzoek naar zowel CLIL als gerelateerde aanpakken, waaronder TVO. Dit literatuuronderzoek richt zich op CLIL in het basisonderwijs, maar neemt ook onderzoek in andere onderwijssectoren mee. De zes principes zijn:

1. **Betekenisvolle context bieden** aan leerlingen bij het leren van nieuwe (talige en/of inhoudelijke) kennis, bijvoorbeeld door voorkennis te activeren en verschillende geschreven en gesproken teksttypen te gebruiken;
2. **Toegankelijk maken van vakinhoud en vaktaal (taalsteun t.b.v. taalbegrip)**, bijvoorbeeld door visuele ondersteuning te gebruiken of geschreven teksten te verrijken;
3. **Interactie stimuleren** met en tussen leerlingen, bijvoorbeeld door vragen te stellen of leerlingen in groepen te laten werken;
4. **Stimuleren en begeleiden van zowel inhoudelijke als talige kennistoepassing**, bijvoorbeeld door leerlingen te laten schrijven en hen zowel taal- als inhoudsgerichte feedback te geven;
5. **Aandacht voor schoolse en vakspecifieke taal(vaardigheid)**, bijvoorbeeld door leerlingen bewust te maken van dagelijkse, schoolse en vakspecifieke taal en formuleringen;
6. **Benutten van eerste taal/meertaligheid** bij het opdoen van nieuwe (talige en/of inhoudelijke) kennis, bijvoorbeeld door bronnen in verschillende talen te gebruiken of leerlingen kernconcepten te laten vertalen naar hun eerste taal/thuistaal.

Deze CLIL-principes overlappen gedeeltelijk met de principes (bekend als de drie pijlers) van TVO zoals die zijn uitgewerkt voor de Nederlandse onderwijscontext: 1) context scheppen, 2) interactie stimuleren, en 3) taalsteun bieden (Hajer & Meestringa, 2020). Zo kan bij zowel CLIL als TVO context worden geboden door nieuwe taal- en/of vakkennis te koppelen aan bestaande taal- en/of vakkennis en worden de pijlers van TVO zoals al genoemd ingezet voor onderwijs aan zowel tweedetaalleerders als eerstetaalleerders. In de praktische uitvoering kan er echter verschil zijn in welke taalkennis leerlingen hebben wanneer ze in hun eerste of tweede of in een vreemde taal les krijgen.

Daarnaast kan ook bij TVO aandacht worden besteed aan meertaligheid en het benutten van thuistalen (vgl. principe 6; bijv. Van Norden et al., 2020). Ook laat principe 5, aandacht besteden aan schoolse en vakspecifieke taal(vaardigheid), overlap zien met TVO. Dit principe onderscheidt CLIL van regulier vreemdetalenonderwijs, waarin de aangeleerde taalkennis niet vakspecifiek hoeft te zijn. Bij CLIL is het ontwikkelen van taalvaardigheid die aansluit bij vakinhoudelijke concepten van belang (Morton, 2018; Rutgers et al., 2020).

CLIL-aanpak in voortgezet vreemdetalenonderwijs met name effectief voor woordenschat

Er is geen onderzoek bekend naar de effectiviteit van een CLIL-aanpak – zoals deze in Nederland bekend is – in een eentalige benadering, maar onderzoek naar vreemdetalenonderwijs laat zien dat CLIL met name effectief is voor het leren van woordenschat. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een meta-analyse van Lee en collega's (2023), waarin 38 internationale studies naar CLIL met Engels als vreemde taal en soortgelijke aanpakken in het vo samen geanalyseerd werden. CLIL was effectiever voor de Engelse taalontwikkeling van vo-leerlingen dan regulier vreemdetalenonderwijs. Dit was met name het geval voor receptieve taalvaardigheid (lezen, luisteren) en in mindere mate voor productieve taalvaardigheid (spreken, schrijven). Ook droeg CLIL meer bij aan de ontwikkeling van (productieve of receptieve) woordenschat dan van bijvoorbeeld grammaticale kennis. Ook uit andere meta-analyses naar CLIL blijken met name positieve effecten op de woordenschatontwikkeling van leerlingen (Ostovar-Namaghi & Nakhaee, 2019; Cimermanová, 2020). Uit de kleinschalige meta-analyse van Cimermanová (2020), specifiek gericht op receptieve taalvaardigheden, bleek CLIL met name effectief te zijn voor de (receptieve) woordenschat, maar niet voor lees- en luistervaardigheid. Uit de meta-analyse van Ostovar-Namaghi & Nakhaee (2019) bleken positieve effecten op zowel grammatica als woordenschat, maar niet op Engelse uitspraak. Voor po-leerlingen bleek CLIL in een meta-analyse juist met name effectief voor spreekvaardigheid (Lee et al., 2025).

Uit de effectiviteit van CLIL voor vreemdetalenonderwijs kan nog niet direct geconcludeerd worden dat een eentalige aanpak ook effectief zou zijn, omdat eerste- en tweedetaalverwervingsprocessen in bepaalde opzichten van elkaar verschillen. Bij het leren van een tweede of vreemde taal is er namelijk meer variatie tussen leerders en daardoor meer invloed van factoren die bij eerstetaalverwerving doorgaans niet of minder spelen, zoals de leeftijd waarop wordt begonnen de taal te leren en hoe goed de eerste taal (of talen) al ontwikkeld is (bijv. Bylund et al., 2021; Hartshorne et al., 2018). Daarom is het belangrijk ook te kijken naar de effectiviteit van eentalige benaderingen.

TVO en gerelateerde aanpakken kunnen bijdragen aan taalontwikkeling

Er zijn aanwijzingen dat een eentalige TVO-aanpak bijdraagt aan de taalontwikkeling van leerlingen, maar er is nog niet veel (grootschalig) onderzoek naar gedaan binnen de Nederlandse context. Wel laat internationaal onderzoek naar gerelateerde aanpakken aanwijzingen zien voor positieve effecten op zowel taal- als vakkennisontwikkeling, blijkt uit recente overzichtsstudies (Rhodes et al., 2024; Van Haperen et al., z.d.; zie ook Elbers, 2012; Wilschut & Pijls, 2018). Deze onderzoeken betreffen met name onderwijs in Wetenschap & Technologie in het po (Rhodes et al., 2024) en hoger onderwijs (Van Haperen et al., z.d.). Gezien de soortgelijke uitkomsten voor jongere en oudere leerlingen en studenten, is het aannemelijk dat deze ook gelden voor het vo. In de reviewstudie van Van Haperen en collega's (z.d.), gericht op hoger onderwijs, worden echter zowel eentalige aanpakken als tweetalige CLIL-aanpakken samengenomen, waardoor niet met zekerheid gezegd kan worden of een Nederlandstalige TVO-aanpak tot dezelfde

resultaten leidt als een tweetalige CLIL-aanpak. Uit andere internationale studies naar verschillende aanpakken voor geïntegreerd taal- en vakonderwijs blijken aanwijzingen dat geïntegreerde aanpakken kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van woordenschat (bijv. Snow et al., 2009; Guo et al., 2016; Kennisrotonde, 2019), leesvaardigheid (bijv. Guthrie et al., 2013; Kennisrotonde, 2024) en schrijfvaardigheid (bijv. Graham et al., 2020).

Geraadpleegde bronnen

Bylund, E., Hyltenstam, K., & Abrahamsson, N. (2021). Age of acquisition – not bilingualism – is the primary determinant of less than nativelike L2 ultimate attainment. *Bilingualism: Language and Cognition 24*, 18–30. https://doi.org/10.1017/S1366728920000188

Cimermanová, I. (2020). Meta-analysis of studies on the acquisition of receptive skills and vocabulary in CLIL. *Journal of Language and Cultural Education, 8*(1), 30-52. https://doi.org/10.2478/jolace-2020-0003

Elbers, E. (2012). *Iedere les een taalles? Taalvaardigheid en vakonderwijs in het (v)mbo. De stand van zaken in theorie en onderzoek*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd via https://www.researchgate.net/publication/254903109_Iedere_les_een_taalles_Taalvaardigheid_en_vakonderwijs_in_het_vmbo_De_stand_van_zaken_in_theorie_en_onderzoek

Guthrie, J. T., Klauda, S. L., & Ho, A. N. (2013). Modeling the relationships among reading instruction, motivation, engagement, and achievement for adolescents. *Reading Research Quarterly, 48*(1), 9-26. https://doi.org/10.1002/rrq.035

Guo, Y., Wang, S., Hall, A. H., Breit-Smith, A., & Busch, J. (2016). The Effects of Science Instruction on Young Children's Vocabulary Learning: A Research Synthesis. *Early Childhood Education Journal, 44*(4), 359-367. https://doi.org/10.1007/s10643-015-0721-6

Graham, S., Kiuhara, S. A., & MacKay, M. (2020). The Effects of Writing on Learning in Science, Social Studies, and Mathematics: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research, 90*(2), 179-226. https://doi.org/10.3102/0034654320914744.

Hajer, M. & Meestringa, T. (2020). *Handboek taalgericht vakonderwijs (4e druk)*. Coutinho.

Hajer, M. (2018). Teaching content through Dutch as a second language: How 'Language Oriented Content Teaching' unfolded in mainstream secondary education. *Dutch Journal of Applied Linguistics, 7*(2), 246-263. https://doi.org/10.1075/dujal.18001.haj

Hartshorne, J. K., Tenenbaum, J. B., & Pinker, S. (2018). A critical period for second language acquisition: Evidence from 2/3 million English speakers. *Cognition, 177*, 263-277. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2018.04.007

Kareva, V. & Ecchevaria, J. (2013). Using the SIOP Model for Effective Content Teaching with Second and Foreign Language Learners. Journal of Education and Training Studies, 1(2), 239-248. https://doi.org/10.11114/jets.v1i2.173

Kennisrotonde. (2019). Welke interventies door vakdocenten zijn bewezen effectief om de taalvaardigheid van leerlingen in het vo te vergroten? (KR.754)

Kennisrotonde. (2024). Welke interventies van VWO-docenten dragen bij aan het verbeteren van de woordenschat en de leesvaardigheid van zwakke lezers? (KR. 2266)

Lee, J. H., Lee, H., & Lo, Y. Y. (2023). Effects of EMI-CLIL on secondary-level students' English learning: A multilevel meta-analysis. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 13(2), 317-345. https://doi.org/10.14746/ssllt.38277

Lee, J. H., Lee, H., & Lo, Y. Y. (2025). Effects of content and language integrated learning at the primary school level: A multi-level meta-analysis. *Educational Research Review*, *47*, 100666. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2025.100666
Morton, T. (2018). Reconceptualizing and describing teachers' knowledge of language for content and language integrated learning (CLIL). *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, *21*(3), 275-286. https://doi.org/10.1080/13670050.2017.1383352
Ostovar-Namaghi, S. A., & Nakhaee, S. (2019). The Effect of CLIL on Language Skills and Components: A Meta- Analysis. *Iranian Journal of Applied Linguistics (IJAL)*, *22*(1), 109-144.
Rhodes, M. J., Visscher, A. J., van Keulen, H., & Gijsel, M. A.R. (2024). A Review of the Effects of Integrated Language, Science and Technology Interventions in Elementary Education on Student Achievement. *European Journal of STEM Education*, *9*(1), 06. https://doi.org/10.20897/ejsteme/14570
Rutgers, D., De Graaff, H. C. J., Van Beuningen, C., & Fisher, L. (2020). The knowledge base of CLIL teaching in multilingual primary education settings. *ELT Research Papers*, *20*. Geraadpleegd via https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/L019_ELTRA_FINAL.pdf
Snow, C. E., Lawrence, J. F., & White, C. (2009). Generating knowledge of academic language among urban middle school students. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, *2*(4), 325-344. https://doi.org/10.1080/19345740903167042
Van Beuningen, C., Rutgers, D., & De Graaff, R. (2021). Versterking van zaakvakdidactiek door focus op taal. *NRO. Geraadpleegd via https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Eindrapportage-CLIL-in-het-basisonderwijs.pdf*
Van Haperen, K., Van Kruiningen, J., & Okkinga, M. (z.d.) Wat weten we over taal- en vakintegratie in het hoger onderwijs? Een scoping review. Geraadpleegd via https://www.hogeschoolrotterdam.nl/globalassets/documenten/onderzoek/kcto/nederlandstalige-samenvatting-scoping-review.pdf
Van Norden, S., Hajer, M., & Smit, J. (2020). Iedereen kan meedoen in de natuur- en techniekles: Nederlandse ervaringen binnen een internationaal onderzoek naar inclusief, taalgericht onderwijs. *Tijdschrift Taal*, *10*(16). 20-23. Geraadpleegd via https://www.tijdschrift-taal.nl/art/50-6024_Iedereen-kan-meedoen-in-de-natuur-en-techniekles-Nederlandse-ervaringen-binnen-een-internationaal-onderzoek-naar-inclusief-taalgericht-onderwijs
Wilschut, A., & Pijls, M. (2018). *Effecten van vakkenintegratie: Een literatuurstudie*. Hogeschool van Amsterdam, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding. Geraadpleegd via https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Effecten_van_vakkenintegratie.pdf

Meer weten?

- Taalonderwijs integreren in andere vakken | Onderwijskennis
- Kennisrotonde (2019). Welke interventies door vakdocenten zijn bewezen effectief om de taalvaardigheid van leerlingen in het vo te vergroten? (KR.754)
- Kennisrotonde (2022). Op welke manier en onder welke voorwaarden draagt vakoverstijgend onderwijs bij aan de leerprestaties van leerlingen in havo/vwo?(KR. 1388)

Over deze vraag

Opgesteld door:	Elly Koutamanis en Sjerp van der Ploeg (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller:	onderwijscoördinator
Geraadpleegde experts:	Maaike Hajer, expert Taalgericht Vakonderwijs
Onderwijssector:	vo
Trefwoorden:	taalontwikkeling, vakintegratie, tweetalig onderwijs, vreemdetalenonderwijs, taalgericht vakonderwijs
Referentie:	Kennisrotonde. (2025). *Zijn de principes van de CLIL-aanpak ook effectief in te zetten voor Nederlandse taalverwerving in het voortgezet onderwijs?* (KR. 2591)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.